

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2005. aasta 9 kuul

Tallinn
Jaanuar 2006

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Koostaja: Liina Ernits
tel. 646 6438
EKI Rävala 6
19080 Tallinn
Tel. +372 668 1242
Fax +372 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Piima tootmine	6
Piimatööstus	7
Hinnad	8
Väliskaubandus	13
Maailmaturg	20
Euroopa Liidu turg	23
Kokkuvõte	28

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2005. aasta 9 kuu jooksul ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piimatööstuste tootmismahdade ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete müügiolukorda EL-s ja maailmaturul.

Töös on kasutatud ESA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ning EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud: Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, Saksamaa ZMP, Hollandi LOT ja EL erinevate riikide hinnaraporteid, turuülevaateid ja uudiseid.

Töö maht on 28 lehekülge.

Eesti piimaturg 2005. aasta 9 kuul

Piima tootmine

Piima toodeti 2005. aasta 9 kuuga ESA andmetel 510,8 tuhat tonni, mis on 13,3 tuhat tonni võrra ehk 2,7% rohkem kui aasta tagasi samal perioodil (tabel 1). Piimatootmine on suurenenud põhiliselt lehmade produktiivsuse tõusu tulemusel. Keskmine piimatoodang lehma kohta ulatus vaadeldud perioodil 4342 kilogrammini, mis on 121 kg võrra suurem kui eelmise aasta samal ajavahemikul.

2005. aasta III kvartali lõpus oli Eestis 115,1 tuhat lehma, mis on 500 lehma võrra vähem kui aasta tagasi. Lehmade arv on viimase aasta jooksul stabiliseerunud ning kvartaalsed muutused lehmade arvus ei ole samuti väga suured. Piimalehmi oli 2005. aastal teistest kvartalitest rohkem I kvartali lõpus, mis on seotud piimalehmatoetuste taotlustega sellel perioodil. II kvartali keskel makstakse toetused välja ning järgnevalt karja sobimatud lehmad realiseeritakse. Seetõttu väheneb ka lehmade arv sellel perioodil kõige enam.

Tabel 1

Piima tootmise näitajad 2003 - 2005. aasta 9 kuul

	2003 9 kuud	2004 9 kuud	2005 9 kuud	Muutus, +,-	
				9 kuud '05 - 9 kuud '04 kogusena	9 kuud '05/ 9 kuud '04, %
Piimatoodang (tuh t)	468,7	497,5	510,8	13,3	2,7
Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta (kg)	3963	4221	4342	121	2,9
Lehmade arv perioodi lõpus (tuh tk)	116,4	115,6	115,1	-0,5	-0,4
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuh t)	377,7	411,4	439,2	27,8	6,8
Kokkuostu osakaal toodangust (%)	80,6	82,7	86,0	x	x

Allikas: ESA

Euroopa Liidu poolt määratud piima tootmiskvoot on Eestile aastaseks perioodiks kogumahuks 624 483 tonni, millest 554 656 tonni on tarnekvoot ja 69 826 tonni otseturustuskvoot (tabel 2). Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti (PRIA) andmetel oli Eestis seisuga 26.10.2005 1819 piimatootjale välja jagatud 611 375 tonni suurune piimakvoot, millest 549 517 tonni oli tarnekvoot ja 61 858 tonni otseturustuskvoot. Seega on praeguseks EL-i piimakvoodist veel välja jagamata 13 108 tonni, sealhulgas 5139 tonni tarnekvooti ja 7968 tonni otseturustuskvooti.

EL-i piima tootmiskvoodist täideti kuue kuuga 48,8%, kusjuures otseturustuskvooti täideti vaid 6% ulatuses kvoodimäärast ja tarnekvoot täideti 54,2% ulatuses. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes on piimatootjad tänavusel kvoodiaastal tarninud ja turustanud 20 991 tonni ehk 7% piima rohkem kui mullu.

Piima tootmiskvootide täitmine 2005. aasta 6 kuuga
(periood 1.04.2005 – 30.09.2005)

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustus- kvoot
Kvoodiperiood 1.04.2005 – 31.03.2006			
- kehtestatud EL kvoot, tonni	624 483	554 656	69 826
- täidetud 6 kuuga, tonni	304 939	300 754	4 185
- % <i>EL kvoodist</i>	48,8%	54,2%	6,0%
Tootmismahut 1.04.2005 – 30.09.2005	362 000	310 700*	51 300*
- % <i>kogumahust</i>	100%	85,8%	14,2%
Kvoodi täitmine eelmisel perioodil (1.04. – 30.09. 2004), tonni	283 948	277 008	6 940

*2005.a on tarnekvoodina märgitud piimatööstuste kokkuost ning otseturustusena kogutootmise ja kokkuostu vahe. ESA andmed.
Allikas: PRIA

Piima tootmiskvoodi kuue kuu täitmise alusel võib öelda, et piima aastast tootmiskvooti Eestis ei ületata. 2006. aasta 10. jaanuarini on piimatootjatel võimalus taotleda kvoodi liigiti muutmist (otseturustuskvooti tarnekvoodiks ja vastupidi).

Piimatööstus

Piimatööstused varusid üheksa kuuga kokku 439,2 tuhat tonni toorpiima, mida on 6,8% enam kui mullu samal ajavahemikul. Varutud piim moodustas 86% kogu vaadeldud perioodil toodetud piimast, mis on 3,3%-punkti võrra kõrgem kui eelmise aasta samal ajavahemikul. Varutud piima keskmine rasvasisaldus oli 4,1%. Eliit- ja kõrgemasse sorti arvati 95,4% ja esimesse sorti 3,9% varutud piimast, eelmise aasta 95,9% ja 3,5% asemel. 2005. aasta 9 kuuga tooraine sissevedu Lätist vähenes, sealt toodi kokku 1002 tonni 1-6%-lise rasvasusega rõõska piima, mis on üle ¾ vähem mullusest kogusest (2004.a 9 kuul - 3683 t) sellel perioodil.

Piimatööstuste kogutoodangu müük jooksevhindades oli 2005. aasta 9 kuul 2 920,4 miljonit krooni, mis on vaid 3,2% suurem varasema aasta sama perioodi käibest. Eelmine EL-iga liitumise aasta oli piimatööstusele üliedukas, mil müügi käive (2004.a 9 kuul – 2 830,8 mln kr) suurenes 2003. aasta sama perioodiga võrreldes 41,3% ja ekspordiks müük (2004.a 9 kuul - 981,2 mln kr) 64,7%. Käibe kasv 2004. aastal saavutati nii toodangu füüsilise mahu suurenemise ja kui tööstuse väljamüügihindade tõusu tulemusel. 2005. aastal suurenes veidi küll müügi käive, kuid ekspordiks müük vähenes 3,3% 948,4 miljoni kroonile ning ekspordiks müügi osakaal piimatööstuse kogumüügis langes 2,2%-punkti võrra 32,5%-le aasta varasemalt 34,7%-lt. Hindade tõus peatus praktiliselt 2004. aasta lõpuks ning ekspordihindades on osade toodete hinnad langenud. Tööstustoodangus on suurenenud juustu, vadakupulbri ja jäätise toodang, kuid vähenenud või, lõssi- ja piimapulbri tootmine. Muudatused 2005. aasta 9 kuu tööstustoodangu

kogustes on otseses seoses ekspordiga: 9 kuuga vähenes võiekспорт 2 korda ja juustueksport suurenes samavõrra. Toodevadakupulber eksporditi peaaegu täielikult Venemaale. Jäätisetoodangu suurenemine toimus aga siseturunõudluse suurenemise tulemusel.

Tabel 3

Piimatööstuste toodang 2003 – 2005.a 9 kuul (tonnides)

	2003 9 kuud	2004 9 kuud	2005 9 kuud	Muutus	
				9 kuud '05 - 9 kuud '04 +, - kogusena	9 kuud '05/ 9 kuud '04, +, - %
Või	7032	10136	5938	-4198	-41,4
Rasvane juust	10776	9787	12000	2213	22,6
Pastöriseeritud piim	54541	54451	54925	474	0,9
Lõssi-vadakupulber ja TPA	9480	12380	11469	-911	-7,4
sh lõssipulber	8206	11533	7769	-3764	-32,6
vadakupulber	965	568	3221	2653	5,7 korda
Täispiima- ja koorepulber	4761	5020	4972	-48	-1,0
Jäätis	5833	7787	8618	831	10,7

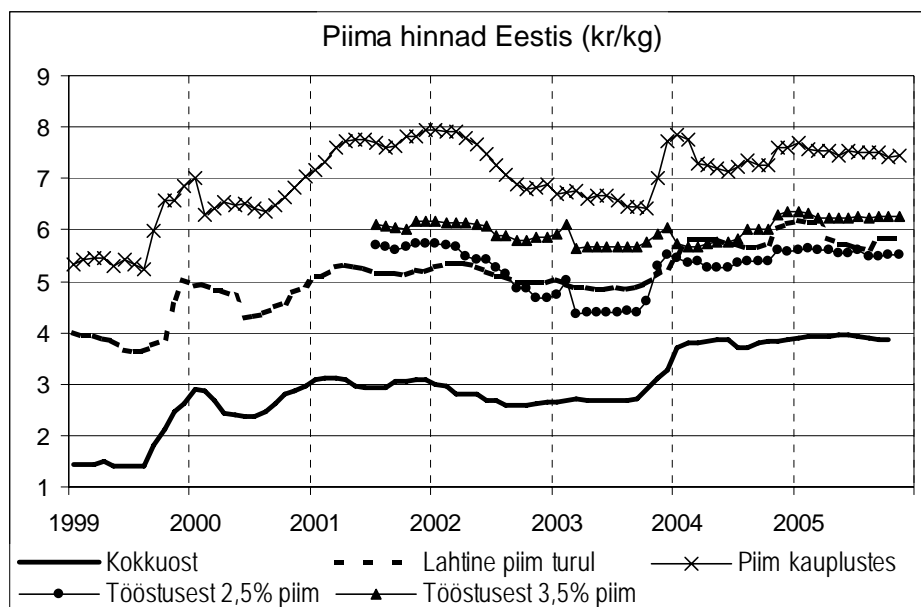
Allikas: ESA

Eesti piimatoodete suurenemise stimulaatoriks ongi olnud eksport Venemaale, kuhu eksportimiseks kadusid Euroopa Liiduga liitumisjärgselt Venemaa-poolsed topelttollid Eesti toodetele. Venemaa veterinaarameti ekspordiluba on 10 Eesti piimatööstuse ettevõtetel: AS Saaremaa LPT, Valio Eesti AS Laeva Meierei ja AS Võru Juust, AS Kalev Paide Tootmine, Tallinna Piimatööstuse AS, TÜ E-Piima Põltsamaa ja Järva-Jaani Meierei, AS Tallinna Külmoone, AS Põlva Piim ning Põltsamaa Meierei Juustutööstus OÜ.

Hinnad

Piimatööstuste poolt varutava toorpiima tegelik **kokkuostuhind** langes ESA andmetel I kvartali kõrgeimast tasemest (4.05 kr/kg) aeglases tempos III kvartaliks 3.93 kr/kg-ni (-3%, joonis 1). 2005. aasta IV kvartalis oli keskmine kokkuostuhind (3.96 kr/kg) veel ainult 2 senti võrra kõrgem eelmise aasta IV kvartali tasemest (3.94 kr/kg). 2003. aasta neljandas kvartalis toimunud järsu 37%-lise tõusu läbi teinud piima kokkuostuhind on kahe viimase aasta jooksul stabiliseerunud kõrgel tasemel, mis on muutunud praeguste jaehindade juures tööstustele kahjumlikuks. Tööstuste hinnanguil oleks tasakaaluhinnaks 3.80 kr/kg, et kogu väärtusahel suudaks kasumlikult toimida.

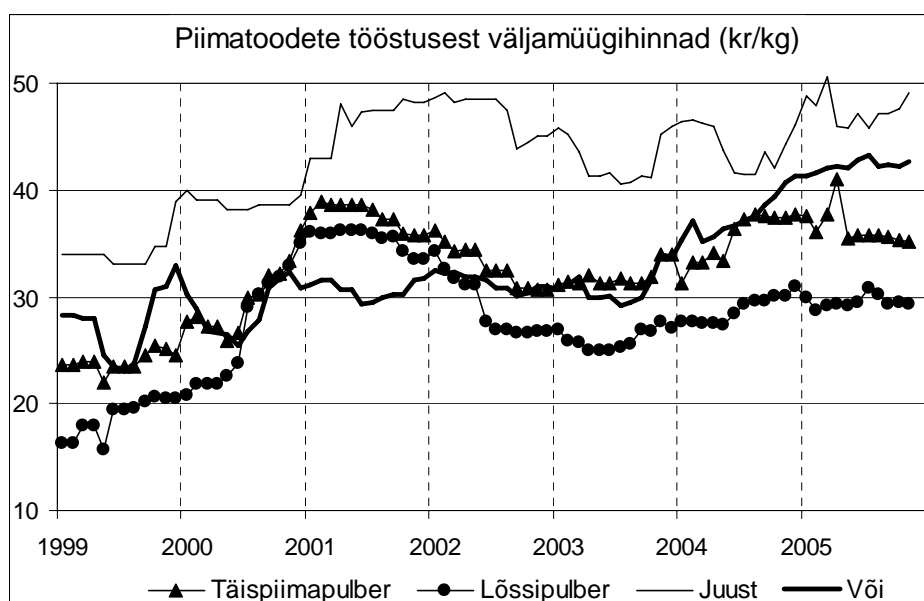
Joonis 1

Toorpiima kokkuostuhinna tõusu ja stabiliseerumisega kõrgel tasemel ning ekspordi- võimaluste paranemisega EL-ga liitumisel tõusid tempokalt esimese aasta jooksul ka piimatoodete tööstusest väljamüügi- ja jaehinnad (tabel 4). 2005. aastal muutus hinnatrend küll stabiilsemaks, osade toodete hinnad hakkasid kõikumama ja aasta lõpupoole ka veidi langema.

Tööstusest **väljamüügihinnad** olid 2005. aasta III kvartalis mullusest madalamad piima- pulbril (-6%) ja plokkvõil (-0,8%), kõrgemad Edam-tüüpi juustul (+9,5%), lõssipulbril (+2,8%) ja siseturule müüdavatel toodetel. Väikepakendis või tööstusest väljamüügihind tõusis aastaga 9,3%, joogipiimadel 3...5%. Seega püüab piimatööstus hindade langust maailmaturul korvata siseturule müüdavate toodete hindade tõstmisega, mida iseloomustab hästi plokkvõi ja väikepakendis või erisuunaline hinnamuutus vaadeldud perioodil.

Joonis 2

Hindade langustendents jätkus aasta lõpuni, kuid juustu väljamüügihind tõusis neljanda kvartali jooksul koguni 12,2%. Maailmaturutoodete – piima- ja lõssipulbri, või ning juustu hinnamuutused Eestis on otseselt seotud hinnamuutustega Euroopa Liidus. Enamike nende toodete hinnatasemed Eestis on vaid veidi madalamad EL-i keskmisest. 2005. aasta detsembris oli piimapulbri tööstusest väljamüügihind (34.98 kr/kg) 6,8% madalam Hollandi ja Saksamaa hinnast, lõssipulbri hind (29.26 kr/kg) 1% madalam ja või hind (40.01 kr/kg) 2,8% madalam samade riikide hindadest. Samas oli aga Eestis juustu väljamüügihind 18,8% kõrgem Saksamaa Edam-tüüpi juustu hinnast detsembris. Interventsioonitoodete lõssipulbri ja või hinnavahed on väiksemad, neid hindu lähendab sekkumisostule kehtestatud ühtne hind EL-s.

Tabel 4

Tööstusest väljamüügi-, ekspordi ja jaehindade muutus Eestis 2003-2005. aastail
(kvartali keskmine, kr/kg, piimal kr/l)

	Tööstusest väljamüügihind/ekspordihind				Jaehinnad kauplustes			
	III kv 2003	III kv 2004	III kv 2005	dets 2005	III kv 2003	III kv 2004	III kv 2005	dets 2005
Piimapulber	31.55/ 29.01	38.02/ 37.42	35.73/ 33.83	34.98/ 34.98	x	x	x	x
Lõssipulber	25.00/ 25.47	29.41/ 29.86	30.23/ 26.97	29.26/ 29.26	x	x	x	x
Juust Edam	41.43/ 36.38	42.36/ 39.83	46.39/ 41.86	52.06/ 52.06	72.24	77.43	83.60	82.85
Või, 82%, 25 kg kast	30.04/ 33.03	41.09/ 40.64	40.75/ 40.50	40.01/ 40.01	x	x	x	x
Või, väike- pakk ~200g	29.54	39.13	42.75	42.67	43.87	58.80	65.81	68.51
Piim 2,5%	4.38	5.37	5.53	5.53	6.49	7.92	7.51	7.48
Piim 3,5%	5.67	5.95	6.25	6.24	8.80*	8.97*	9.23*	9.05*

*Purepakendis piima jaehind Tallinna supermarketite keskmisena.

Allikas: EKI, ESA

Ekspordihinnad on aastaga samuti langenud (tabel 4). Kiirem oli pulbrite hinnalangus. 2005. aasta III kvartalis oli Eesti piimapulbri ekspordihind 9,6% ja lõssipulbril 9,7% madalam kui aasta varasemal perioodil. Või ekspordihind aastaga oluliselt ei muutunud (-0,3%) 9,5% ja juustu ekspordihind oli 5,1% kõrgem kui aasta tagasi (tabel 4).

Maailmaturul on piimatoodete hinnad 2005. aasta III kvartalis EL-i riikides jätkanud aasta esimeses pooles alanud langustrendil (tabel 5). USA-s on osade maailmaturutoodete hinnad III kvartalis tõusnud, osal langenud.

Saksamaal ja Hollandis langes või hulgihind aastaga -8,5% ja piimapulbril -5,3...-6,5%. Lõssipulbri ja juustu hind langesid aeglasemalt, vastavalt -2,3% ja -1,9...-2,6%. IV kvartali jooksul on hinnalangus pulbritel ja võil jätkunud, kuid juustu hind on tõusnud.

USA-s tõusis piimapulbri hind samal perioodil 2,3% ja lõssipulbril isegi 13,1%, kuid või hind langes –3,3% ja juustu hind –6,9%. IV kvartalis on lõssipulbri hinnatõus jätkunud, kuid piimapulbri ja või hinnad langesid.

Erinevate piirkondade erinevate hinnatrendide tagajärjel on 2005. aasta detsembriks EL-i ja USA piimatoodete tootja hulgihindade tasemed muutunud üsna ligilähedasteks, erinedes olenevalt tootest üksteisest vaid 2...4,5%. Suurem hinnavahe oli detsembris veel juustul, kus Inglise Cheddar Suurbritannias oli 15% madalama tootjahinnaga kui Cheddar-tüüpi juust USA-s. Siinjuures peegeldavad EL-i ja USA hinnavõrdlused ka dollari ja euro vahelise kursi muutusi.

Tabel 5

Piimatoodete hulgihinnad Hollandis, Saksamaal ja USA-s 2002 –2005. aastal

(kvartali keskmine, kr/kg)

	III kv 2002	III kv 2003	III kv 2004	III kv 2005	dets 2005
PIIMAPULBER					
Holland	38.02	39.24	40.11	37.50	37.55
Saksamaa	38.49	39.56	40.00	37.89	37.55
USA keskmine	40.59	34.26	38.70	39.58	38.87
LÕSSIPULBER					
Holland	30.39	31.50	30.88	30.82	29.57
Saksamaa	30.37	31.17	31.48	30.77	29.26
USA keskmine	31.90	24.92	24.12	27.29	28.89
VÕI					
Holland	47.29	48.34	47.25	43.24	41.15
Saksamaa	47.40	48.43	46.78	42.77	41.78
USA keskmine	35.09	36.23	49.38	47.76	39.71
JUUST					
Saksamaa, Edam 40%	49.24	44.75	44.28	43.58	43.58
Inglise Cheddar	45.64	46.16	49.93	48.61	49.57
USA, Cheddar	39.67	59.16	61.65	57.42	58.47

Allikas: ZMP

Piima kokkuostuhindadest Euroopa Liidu suuremates piimatööstustes, aga ka Eesti lähiriikide hindade tasemetest annab ülevaate tabel 6. EL suurtööstuste piima kokkuostuhinnad olid 2005. aastal 4,4% madalamad kui aasta tagasi. Sesonne hinnatõus augustis küll toimus, kuid pidurdus kolmeks kuuks ühele tasemele (2005. juuli – 4.30 kr/kg, okt – 4.59 kr/kg). Piima kokkuostuhind Eestis jääb EL suurtööstuste ja Läti-Leedu tasemete vahele. Nende naaberriikide hinnad suruvad ühelt poolt Eesti toorpiima hinda alla, teiselt poolt aga annavad piimatootjatele hinnatõusuks kasvuruumi.

Enamike piimatoodete **jaehinnad** 2005. aastal stabiliseerusid. Jätkus nende toodete hinnatõus, millele on Eesti piimatööstustel head ekspordivõimalused ja mille tööstustest väljamüügi-hinnad samuti tõusid (tabel 4). Nendeks toodeteks on või ja juust ning ka hapukoor, millede jaehinnad tõusid 2005. aasta III kvartalis aastatagusega võrreldes vastavalt 11,9%, 8% ja 9,9%. Teiste linnapiimatoodete hinnatõus jäi kauplustes 2,9...3,4% vahemikku.

2005. aasta neljandas kvartalis jätkus kauplustes veel või ja hapukoore jaehinna tõus. Teiste piimatoodete hinnad püsisid enam-vähem III kvartali tasemel. Juustu jaehind langes küll 0,9%, kuid see toimus kallimate juustude müügilt puudumise tõttu.

Tabel 6

Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtööstustes, Eesti lähiriikides ja Uus-Meremaal (kr/kg)

	2004 okt	2005 juuli	2005 aug	2005 sept	2005 okt
Suurtööstused					
Nordmilch Saksamaa	4.79	4.33	4.40	4.48	4.56
Arla Foods Taani	4.39	4.34	4.34	4.34	4.34
Danone Prantsusmaa	5.13	4.80	5.05	5.09	5.00
Lactalis Prantsusmaa	4.97	4.47	4.85	4.89	4.81
Friesland Coberco Hollandi	4.80	3.87	4.81	4.81	4.81
Arla Foods Rootsi	4.48	4.19	4.23	4.23	4.24
Suurtööstuste keskmine EL-s	4.80	4.30	4.57	4.60	4.59
Riigid					
USA	4.43	4.63	4.31	4.54	4.64
Uus-Meremaa	2.62	2.56	2.67	2.70	2.74
Saksamaa, <i>rasv 3,7%, valk 3,4%</i>	4.52	4.21	4.25	4.32	4.38
Soome, <i>rasv 4,3%, valk 3,3%</i>	5.47	5.14	5.30	5.47	5.46
Läti, <i>rasv 4,3%, valk 3,3%</i>	3.32	3.46	3.48	3.51	...
Leedu, <i>rasv 4,2%, valk 3,3%</i>	2.91	2.80	2.85	3.02	3.20
Eesti, <i>rasv 4,2%, valk 3,4%</i>	3.92	3.92	3.93	3.95	3.95

Allikad: LTO, ZMP, EKI

Teiste Euroopa riikide pealinnadega võrreldes on piimatoodete jaehinnad Tallinna supermarketites enamasti kõrgemad kui uutes EL liikmesriikides, kuid madalamad endiste EL riikide pealinnade suurte kaupluste hindadest (tabel 7). Vaadeldud piimatoodetest on erandiks valgehallitusjuust, mida Euroopa Liidu pealinnades on võimalik osta odavamalt kui Tallinnas, sest Eestis puudub antud tootegrupis konkurents kohalike tootjate poolt.

Tabel 7

Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites 29.aug-4. sept. 2005.a (kr)

Toode	Piim, 3,5%	Või,80- 82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvi- koor, 10%	Virsi- jogurt	Maitse- tamata jogurt	Ehrmann Fruttagut maasika- jogurt	Valge- hallitus- juust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	1 kg	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	9.23	12.30	85.53	4.19	18.03	9.81	3.90	264.50
Riia	8.46	10.69	76.14	6.33	18.70	10.69	x	212.61
Vilnius	10.65	13.05	70.10	9.15	20.17	10.29	x	158.20
Varssavi	7.55	11.99	59.00	5.07	x	7.70	x	128.71
Praha	8.47	12.27	91.50	8.05	24.26	11.23	4.78*	116.57
Bratislava	9.41	15.19	70.80	5.04	25.03	10.34	5.24*	119.87
Budapest	10.83*	18.40	81.10	x	x	11.51	x	x
Helsingi	10.07	18.31*	108.48	9.86*	24.15	15.91	x	204.71
Berliin	10.89	14.55	83.35	7.55*	31.11	7.46	4.22	121.78
Stockholm	11.15	15.58	83.06	9.32*	x	16.65	x	113.19

***Riia:** Mertingeri jogurt; **Varssavi:** kohvikoor 12%, Danone jogurt; **Praha:** virsikujogurt 150g, ümberarvutus maitsestatamata jogurt 150g; **Budapest:** piim 2,8%, virsikujogurt 150g, maitsestatamata jogurt 200g; **Helsingi:** kohvikoor 19%, või 500g ü.a.; **Berliin:** maitsestatamata jogurt ü.a. 150g ja virsikujogurt 500g; **Stockholm:** kohvikoor 12%.

Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurustelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

Allikas: EKI

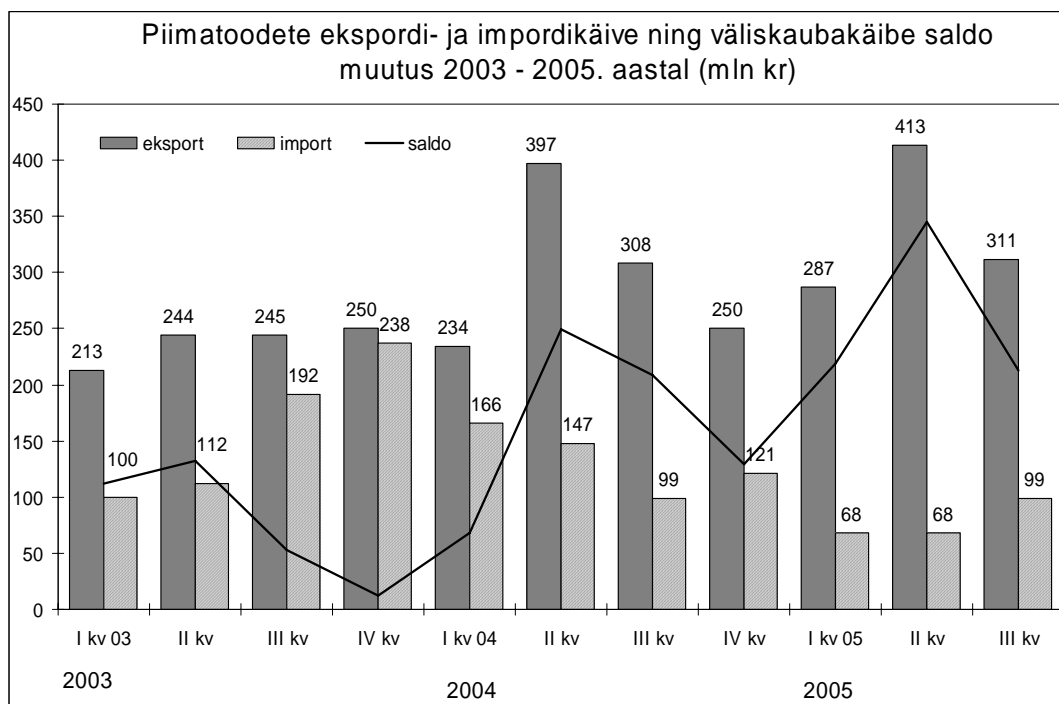
Väliskaubandus

2005. aasta 9 kuu piimatoodete väliskaubandust iseloomustab endiselt 2004. aastal alanud positiivne arengusuund ekspordikäibe suurenemises ja impordikäibe vähenemises. 2005. aastal ekspordikäibe kasv siiski aeglustus, kuna eksport EL-i liikmesriikidesse pole oluliselt muutunud ning kasv saavutati ekspordi suurenemisega kolmandatesse riikidesse (1,7 korda), eelkõige Venemaale. Import suurenes aga EL-i vanadest liikmesriikidest (+23%), kuid on vähenenud EL-i uutest liikmesriikidest (45%) ja kolmandatest riikidest (30%).

2005. aasta 9 kuul suurenes Eesti piimatoodete ekspordikäive võrreldes 2004. aasta sama perioodiga 4,6% (+44,7 mln kr), import vähenes 31,1% (-106 mln kr) ning Eesti piimatoodete väliskaubanduse positiivne saldo (776,9 mln kr) suurenes 24,1% (+150,7 mln kr). Sealjuures oli kaubavahetuse saldo positiivne EL vanade liikmesriikide (+713,3 mln kr) ja 3. riikidega (+98,5 mln kr), kuid uutest liikmesriikidest toodi Eestisse piimatoodeteid sisse rohkem kui sinna eksporditi (negatiivne saldo 34,9 mln kr).

2005. aasta III kvartalis piimatoodete ekspordikäive II kvartali suhtes vähenes, kuid impordikäive suurenes ning kaubavahetuse saldo vähenes II kvartaliga võrreldes 38% (joonis 4). Ekspordikäive oli tänavu kõrgeim II kvartalis (413 mln kr), kuid III kvartalis langes 311 miljoni kroonile (-24,9%), ületades 2004. aasta III kvartali käivet 16 miljoni krooniga ehk 4%.

Joonis 4

Põllumajandussaaduste väliskaubanduses moodustas piimatoodete eksport 2005. aasta 9 kuul 21% põllumajandussaaduste kogueksportidist ja import 3,1% koguimportidist.

2005. aasta 9 kuul **eksporditi** piimatooteid kokku 1011,2 miljoni krooni eest, mis ületas eelmise aasta sama perioodi käivet 44,7 miljoni krooniga (4,6%, tabel 7). Ekspordikäibest 31% moodustas juustu väljavedu, 19,4% piimapulbri, 18,4% lõssipulbri ja 13% või väljavedu (joonis 6). Võrreldes mullusega suurenes koguseliselt rõõsa piima-koore (39,8%), piimapulbri (46%, 2005 – 5708 t, 2004 – 3904 t), jogurti (86%, 2005 – 3301 t, 2004 – 1770 t), vadakupulbri (12,5 korda, 2005 - 3027 t, 2004 - 243 t), kohupiima (3,4 korda, 2005 – 1879 t, 2004 – 559 t) ja juustu (1,8 korda, 2005 – 5068 t, 2004 – 2862 t) eksport. Ekspordikogused vähenesid eelmise aasta sama perioodi suhtes lõssipulbril (-32%, 2005 – 6492 t, 2004 – 9562 t), võil (-61%, 2005 – 2663 t, 2004 - 6819 t) ja jäätisel (-72%, 2005 – 562 t, 2004 – 1998 t). Üksnes võieksporti vähenemise tulemusel vähenes ekspordikäive tänavu 9 kuuga 162,4 miljoni krooni võrra eelmise aasta sama perioodi suhtes, kuid seda korvas suure osas juustueksporti käibe kasv (+152,8 mln kr).

Tabel 7

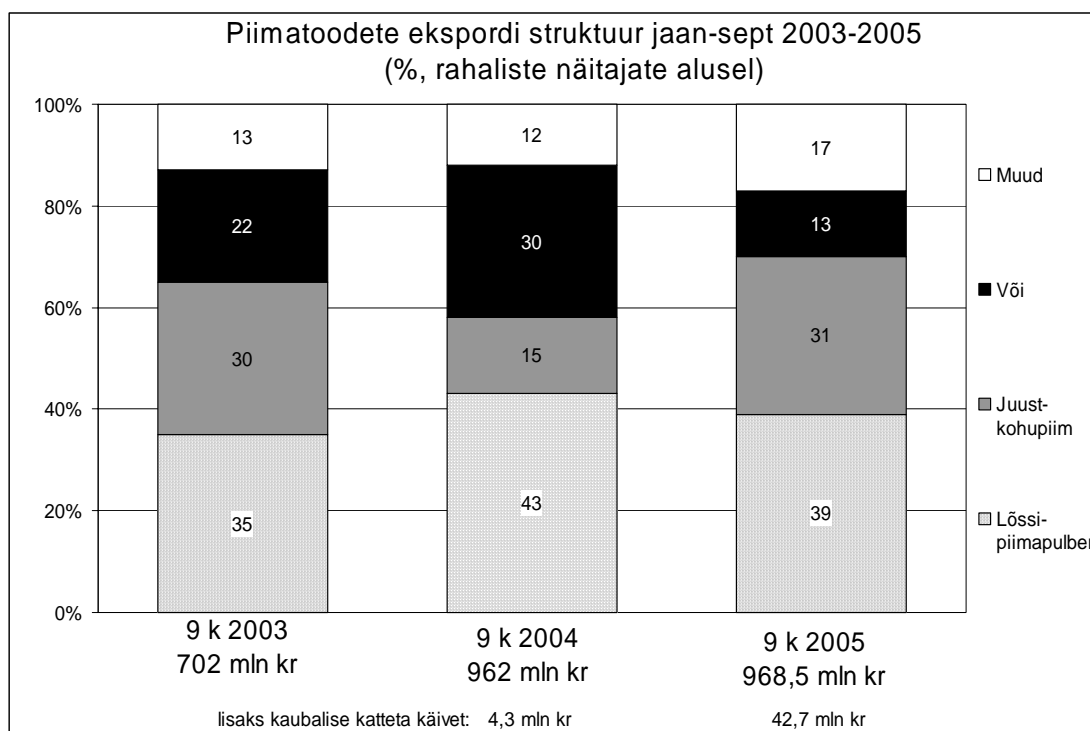
Piimatoodete põhieksport 9 kuul 2004 – 2005

	jaan-sept 2004			jaan-sept 2005			Ekspordikoguse muutus 2005/04 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	4397	40673	9.25	6149	77374	12.58	39,8
Kondenseeritud piim, pulber	13495	416574	30.87	12201	381871	31.30	-9,6
Hapendatud piimatooted	1963	30702	15.64	3739	49585	13.26	90,5
Vadakutooted	243	1401	5.75	3061	23931	7.82	12,6korda
Või ja piimarasvad	7631	287456	37.67	3643	125055	34.33	-52,3
Juust, kohupiim	3422	143766	42.01	7005	296621	42.35	104,7
Jäätis	1998	41595	20.82	562	14077	25.07	-71,9
Piimatooted kokku	x	962167	x	x	968514	x	x
Käive rahas, ilma kaubalise katteta	x	4333	x	x	42700	x	x
KOKKU	x	966500	x	x	1011214	x	4,6*

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

*Ekspordikäibe muutus

Joonis 5

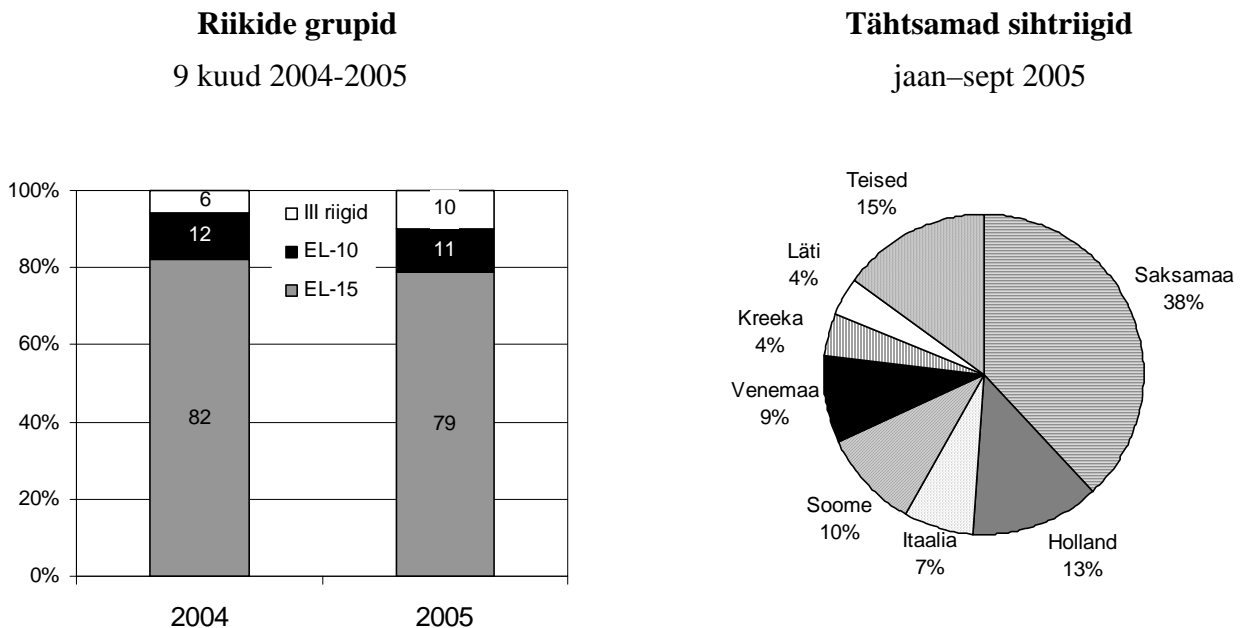
Ekspordihindade tõus 2005. aasta 9 kuul pidurdus ning paljude toodete hind langes aastatagusega võrreldes. Kiirem hinnatõus oli rõõsal piimal-koorel (36%), vadakupulbril (28%) ja jäätisel (20%), kiirem langus jogurtil (-25%), kohupiimal (-10%) ja piimapulbril (9%). Lössipulbri ekspordihind 9 kuu keskmisena tõusis 2%, võil aga langes 7% seoses Venemaale ekspordi suurenemisega (ekspordihind ei sisalda eksporditugesid). Ekspordikoguste muutused 2005. aastal ei olnud aga seotud hinnamuutustega. Nii ei põhjutanud piimapulbri hinnalangus selle ekspordi vähenemist, vaid piimapulbri eksport suurenes 46%. Samuti suurenes 25%-lise hinnalangusega jogurti eksport pea kaks korda. Vastupidiselt aga vähenes 20%-lise ekspordihinna tõusuga jäätise eksport eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 72%. Seega oli piimatoodete eksport seotud rohkem võimaluste otsimisega välisurgudel ja konkreetsete kaubanduspartnerite ja lepingute olemasoluga.

Ekspordikäibest 82% moodustas eksport EL vanadesse liikmesriikidesse, 12% EL-ga liitunud riikidesse ja 6% kolmandatesse riikidesse (joonis 6). Olulisemad piimatoodete ekspordiriigid olid endiselt Saksamaa (38% piimatoodete koguekspordikäibest) ja Holland (13%). Aasta jooksul on sihtriikide seas suurenenud Soome (10%), Venemaa (9%) ja Itaalia (7%) osatähtsus.

Joonis 6

Piimatoodete ekspordi struktuur riigiti,

% rahaliste näitajate alusel

EL-i vanadesse liikmesriikidesse eksporditi enam lõssipulbrit (Saksamaale 49%, Hollandisse 25% 2005.a 9k lõssipulbri ekspordist, tabel 8), piimapulbrit (Saksamaale 85%), võid (Saksamaale 42%, Hollandisse 8%), juustu (Soome 25%, Itaaliasse 24%) ja jogurtit (Soome 64%). Peale EL-ga liitumist on uue väljaveoartikli jogurti kõrval omamas kiirenevat kasvu ka üle 6% rasvasusega piima eksport, mille 3442 tonnist veeti Saksamaale 83% ja Hollandisse 11%.

Piimatoodete ekspordikäive EL-i uutesse liikmesriikidesse on aastaga vähenenud 2,7%, mis on toimunud peamiselt ekspordi vähenemisest Leetu. Eelmise aastaga võrreldes vähenes Leetu juustueksport 15 korda ja jäätiseeksport 6,5 korda, piimatoodete ekspordikäive kokku aga vähenes 33 miljoni krooni võrra ehk 70%. Samas hakati tänavu Leetu eksportima jogurtit (2005 – 599 t, 2004 – 200 kg), mille osakaal jogurtiekspordis ulatus 18%-le. Teine tähtis ekspordiartikkel Leetu on jäätis, mille osakaal Eesti jäätise ekspordikoguses, vaatamata jäätiseksporti vähenemisele Leetu, ulatub peaaegu kolmandikuni. Ekspord Lätti on aastaga suurenenud kolmandiku võrra ning EL-ga liitunud riikidest on Läti jäänud Eesti piimatoodete sihturgudest esikohale (41 mln kr, 4% kogu piimatoodete ekspordikäibest ja 37% EL-iga liitunud riikide käibest). Lätti eksporditi peamiselt jäätist (34% 2005.a 9k jäätise ekspordikogusest), rõõska piima rasvasusega 1-6% (1879 t, 86% piimaekspordist), hapupiimatooteid (jogurteid 7% nende ekspordikogusest) ja kohupiima (15%). Teisel kohal on uutest liikmesriikidest Eesti piimatoodete ekspordis Poola 13%-ga nende riikide ekspordikäibes. Uutest liikmesriikidest on suurema osakaaluga nende riikide ekspordikäibes veel Leedu (12%), Ungari (9%) ja Tšehhi (7%).

Tabel 8

Põhiliste piimatoodete põhiekspordi struktuur riikide lõikes 9 kuul 2005
(% vastava tootegrupi ekspordikogusest)

Piim, lõss, koor (EKN 0401)	Lõssipulber (040210)	Jogurt (040310)	Või (040510)	Juust (040690)
2003 – 1938 t	2003 – 6010 t	2003 – 897 t	2003 – 4515 t	2003 – 4892 t
2004 – 4397 t	2004 – 9562 t	2004 – 1770 t	2004 – 6819 t	2004 – 2862 t
2005 – 6149 t	2005 – 6492 t	2005 – 3301 t	2005 – 2663 t	2005 – 5068 t
Saksamaa 47	Saksamaa 49	Soome 64	Saksamaa 42	Soome 25
Läti 31	Holland 25	Leedu 18	Venemaa 30	Itaalia 24
Soome 13	Taani 8	Rootsi 9	Holland 8	Venemaa 19
Holland 6	Kreeka 6	Läti 7	Tšehhi 7	Holland 6
Suurbritannia 3	Läti 4	Teised 2	Usbekistan 5	Saksamaa 4
	Hispaania 3		Teised 8	Läti 4
	Teised 5			Teised 18

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Kolmandatesse riikidesse eksporditi piimatooteid 2005. aasta 9 kuul kokku 104,4 miljoni krooni väärtuses. Ekspordikäive jagunes juustu (38%), või (33%), vadakupulbri (21%) ja piimapulbri (5%) väljaveokäibe vahel. Sealjuures eksporditi vadakupulbri 97% Venemaale ja selle ekspordikogus on aastaga kasvanud pea 13 korda. Venemaa oli 3. riikidest tähtsamaks ekspordiriigiks, kuhu läks 84% kolmandate riikide piimatoodete ekspordikäibest ja 9% Eesti kogu piimatoodete ekspordikäibest. Väiksemate osakaaludega kolmandate riikide ekspordis olid Norra (4% kolmandate riikide ekspordikäibes), Usbekistan (3%) ja Saudi-Araabia (2%).

Piimatoodete **import** rahalises väärtuses oli 2005. aasta 9 kuul 31,1% (-106 mln kr) väiksem kui eelmise aasta samal perioodil ning ulatus 340,3 miljoni kroonini (tabel 9). Impordikäibest 62%

moodustas import uutest ja 35% vanadest EL liikmesriikidest ning 3% kolmandatest riikidest (joonis 7). Impordikäive vähenes 9 kuuga EL-ga liitunud riikidest (-45%) ja 3. riikidest (-30%), kuid suurenes EL vanadest liikmesriikidest (+23%).

Tabel 9

Piimatoodete põhiimport 9 kuud 2004 ja 2005

	jaan-sept 2004			jaan-sept 2005			Impordi- koguse muutus 2005/04 +,- %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	4379	26121	5.97	1130	9626	8.52	-74,2
Kondenseeritud piim, pulber	1626	33373	20.53	304	7185	23.63	-81,3
Hapendatud piimatooted	800	15119	18.90	946	19737	20.86	18,3
Vadakutooted	345	4194	12.16	948	10614	11.19	174,8
Või ja piimarasvad	2952	78553	26.61	92	3408	37.14	-96,9
Juust, kohupiim	2740	114533	41.80	2767	133598	48.29	1,0
Jäätis	1245	36730	29.51	1217	34635	28.47	-2,2
Piimatooted kokku	x	308623	x	x	218803	x	
Käive rahas, kaubalise katteta	x	31677	x	x	15500	x	
KOKKU	x	340300	x	x	234303	x	-31,1*

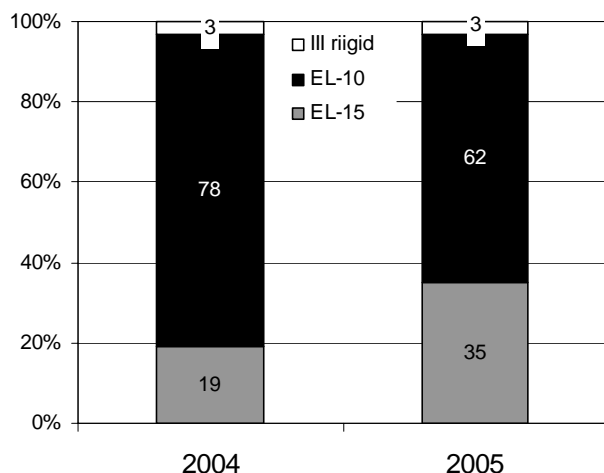
Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

*Impordikäibe muutus

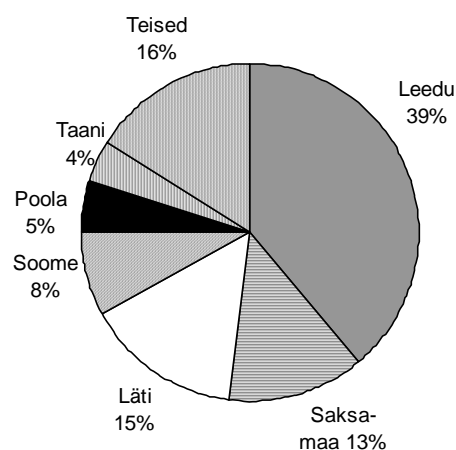
Joonis 7

**Piimatoodete impordi struktuur riigiti,
rahaliste näitajate alusel**

Riikide grupid
jaan-sept 2004-2005

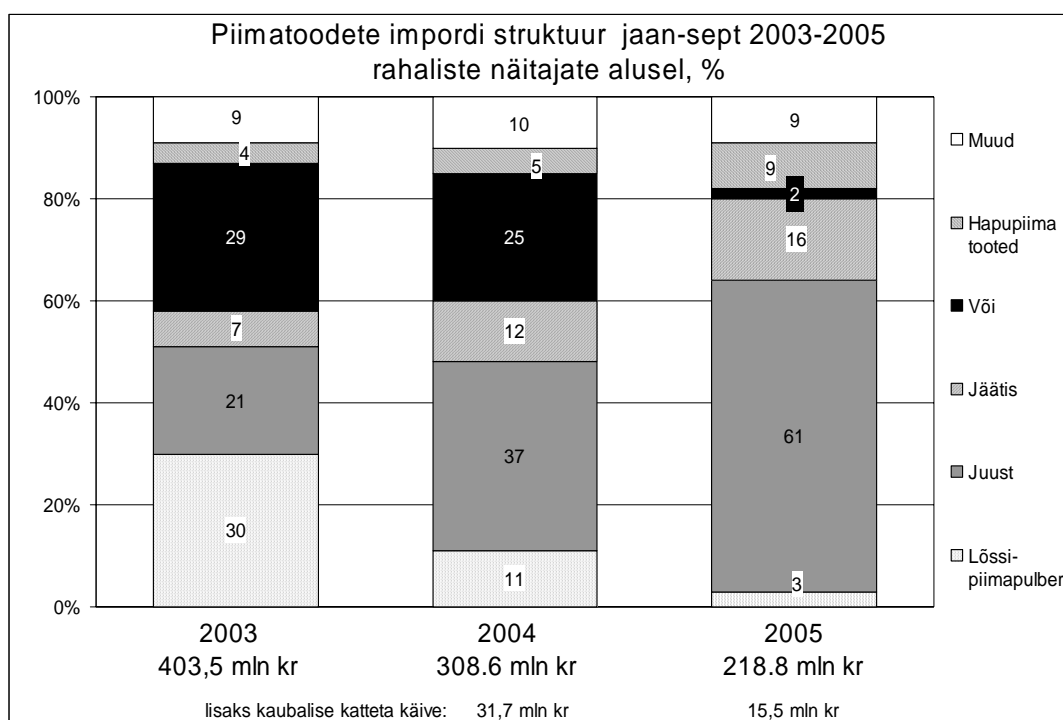
Tähtsamad impordiriigid
jaan-sept 2005

Suurema osakaaluga EL impordiriigid olid Leedu (39%), Läti (15%) ja Saksamaa (13%, joonis 7). Peamiseks sisseveoartiklikliks oli juust ja kohupiimatooted, millede sisseveokäive moodustas 61% Eesti piimatoodete impordikäibest (joonis 8). Sealhulgas moodustas juustu sissevedu 38% piimatoodete impordikäibest. Suurem osakaal impordikäibes oli veel jäätisel (16%) ja hapupiimatoodetel (9%). Varasemate aastate tähtsamad imporditooted – pulbrid ja või, on muutunud Eesti piimatoodete impordis tühisteks. Piima- ja lõssipulbrit imporditi 2005. aasta jaanuarist septembrini kokku ainult 304 tonni ja võid koos piimarasvadega 92 tonni.

Enamike piimatoodete impordihinnad aastaga tõusid, vaid vadakutoodete ja jäätise impordihinnad langesid. Vadakutoodete keskmise hinna viis alla Lätist sisse toodud madala hinnaga vadak (8 senti/kg). Vadakupulbri impordihind on aga tõusnud. Jäätise hinda mõjutasid aga tänavu 9 kuul keskmisest madalama hinnaga suuremad impordikogused Venemaalt (22.22 kr/kg, 142 t) ja Leedust (27.45 kr/kg, 604 t).

Joonis 8

Leedust toodi Eestisse peamiselt juustu (63% juustu impordikogusest) ja jäätist (50%, tabel 10). Lätist toodi Eestisse 89% piimaimpordist, 15% juustu ja kohupiimaimpordist (sh 6% juustu, 18% kohupiima, 47% sulatatud juustu impordikogusest) ning 11% jäätiseimpordist. Saksamaalt toodi 31% hapupiimatoodete ja 13% juustu-kohupiima impordikogusest. Soomest imporditi Eestisse peamiselt jäätist (23% jäätise ekspordikogusest) ja juustu (9%).

Tabel 10

Põhiliste piimatoodete põhiimpordi struktuur riikide lõikes 9 kuul 2005
(% vastava tootegrupi impordikogusest)

Piim, koor (0401)	Lõssipulber (040210)	Või (040510)	Juust (040690)	Jäätis (2105)
2003 – 2015 t	2003 – 3651 t	2003 – 5026 t	2003 – 1442 t	2003 – 913 t
2004 – 4379 t	2004 – 1105 t	2004 – 2945 t	2004 – 2081 t	2004 – 1245 t
2005 – 1130 t	2005 – 70 t	2005 – 55 t	2005 – 1790 t	2005 - 1217 t
Läti 89 Saksamaa 11	Leedu 50 Poola 34 Taani 16	Leedu 39 Norra 26 Soome 17 Läti 17 Poola 1	Leedu 63 Taani 10 Soome 9 Saksamaa 7 Läti 6 Teised 5	Leedu 50 Soome 23 Venemaa 12 Läti 11 Teised 4

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Väljastpoolt Euroopa Liitu ehk kolmandatest riikidest toodi Eestisse piimatooteid ainult kahest riigist kokku 5,9 miljoni krooni väärtuses, millest 53% moodustas piimatoodete import Venemaalt ja 47% Norrast. Norrast toodi Eestisse juustu (2% juustuimpordist) ja võid (26%), Venemaalt kogu summa ulatuses jäätist, mis moodustas 12% jäätise impordikogusest Eestisse sellel perioodil.

Maailmaturg

2005. aastal suurenes piimatoodete maailmaturu maht 275 miljardi dollarini, kasv oli võrreldes 2004. aastaga 3,6%. Piimatooteid müüdi ümberarvestatult piimale kokku ligi 160 miljardit liitrit. Alates 2001. aastast on piima maailmaturg kasvanud keskmiselt 3,1% aastas ning analüütikute arvates peaks see kasvama vähemalt 2010. aastani ning jõudma selleks ajaks 328 miljardi dollarini.

Suurema osa piimatoodete maailmaturust moodustab Euroopa turg, mis moodustab 48,7% maailmaturust. Aasia ja Vaikse ookeani riikide osa piimatoodete maailmaturul on 20,8% ning USA-l 18,2%.

Piimatoodete maailmaturust moodustab 39,6% piima ning 31,7% juustu müük. 2005. aastal müüdi maailmas varasemast enam juustu, võid ja piima.

Juustuturg maailmas kasvab ja seda peamiselt Okeania ja uute EL liikmesriikide tarbimise suurenemise tulemusel. IDF'i (Rahvusvahelise Piimandusföderatsiooni) andmetel on maailma juustukaubandus 1995-2004. aastani kasvanud 32%. IDF on analüüsinud 30 riigi juustuturgu, mis maailma kogu juustuturust kokku moodustavad 80%. Juustu tarbimine kasvab proportsionaalselt rahvaarvu suurenemise ja elujärje paranemisega. Nõudlust on parandanud ka juustu paremad säilitamistingimused ja pakendid ning aktiivsem turundustöö.

Okeania juustuturg on eriti jõudsalt suurenenud ning selle piirkonna osakaal on nime-
tatud aastatel tõusnud 25%-lt 37%-ni. Uute EL liikmesriikide osakaalu kasvu juustu maailma-
turul näitab nende riikide juustueksporti 2-kordne suurenemine.

USA-s on piimavarumine viimastel kuudel tugevalt ekspansiivne, mis on viinud või ja
juustu hinnad langusele. Sellele vaatamata liigub juustu hind oluliselt kõrgemal sajandivahetuse
algusaastate tasemest. 2005. aasta lõpuks arvestas USDA juustule stabiilset kerge langusega
hinda.

Tavaliselt sügiseti või nõudlus USA-s suureneb, kuid 2005. aastal see hinnatõusu kaasa ei
toonud. Tekkinud võivarud tasakaalustasid turul pakkumist ning või hoopis odavnes.

Koduturust sõltumatult arenes lõssipulbri hind. See tõusis alates suvest pidevalt ning
lähenes aasta teises pooles juba maailmaturu tasemele. Järgmisteks kuudeks ootab USDA püsi-
vaid piimatoodete hindu nii maailmaturul kui USA-s.

SRÜ riikides vähenes piimatootmine 2005. aasta 9 kuuga 1,3% võrreldes eelmise aasta
sama perioodiga. Sealjuures suurenes see väiksemates SRÜ riikides 9 kuuga 1...7%, kuid
suuremates riikides vähenes -1...-5%. Venemaal vähenes piimatoodang -4%, Valgevenes -5% ja
Ukrainas -1%. Ka lehmade arv Venemaal ja Ukrainas vähenes -7%.

Venemaal prognoositakse järgnevateks aastateks piimatoodete tarbimise suurenemist
kõigis segmentides peale või ja pulbrite. Kõige kiiremini areneb juustuturg, millest suure osa
moodustab import. Ka kohalikud ettevõtjad alustasid 2005. aastal juustusektoris aktiivset
investeeringut. Suureks probleemiks piimatööstustele jääb aga endiselt madal piimavarustatus.

Investeeringuid Venemaa juustutööstusse plaanib kodumaine ettevõtetusgrupp Belaja
Reka. EBRD laenude abiga investeeritakse järgnevatel aastatel umbes 10 mln US\$. Nähakse ette
kaasaegsete tootmiskomplekside ja ka vajaliku toorainega kindlustamiseks farmi ehitamist ning
uute tootemarkide väljatöötamist. 2005. aasta sügisel omandas EBRD osa Belaja Reka aktsia-
pakist 3 mln US\$ väärtuses. Ettevõtte (2004. aasta käive 30 mln US\$) on kaks juustutööstust
Venemaal: üks Jaroslavlis ja teine Vladimiris.

Ulatuslikku moderniseerimist planeerib oma juustutööstusse ka Moskva sulatatud juustu
tootja ZAO Karat. Töökohtade loomiseks ja ettevõtete uuendusteks Voroneži ja Samaara piir-
konna kahte juustutööstusse nähakse ette 50 mln euro suurust väljaminekut. 2005. aasta
tootmismahuks hindab Karat 21 tuhat tonni juustu, mis 2006. aastal peab oluliselt suurenema.

Välismaistest investoritest plaanivad juustutööstusse investeerida ainult Hochland ja
Lactalis. Alates 2004. aastast toodeti Moskva lähedal sulatatud juustu kohaliku turu jaoks.
Investeeringud sinna ulatuvad 35 mln euron. Prantsuse ettevõtte Lactalis toodab sulatatud juustu
Moskva lähedal Istras, kuhu plaanib investeerida 14 mln eurot.

Moskva läheduses Lobnjas planeerib Soome Valio installida või ja juustu pakkeliine,
kus hakatakse pakkima välismaist toodangut. Oma aktiivsust juustuturul on enne seda juba
tugevdanud Venemaa suurim toiduainetetootja (piimatooted, mahlad, mineraalvesi) Wimm Bill

Dann (WBD). Kontsernile kuulub juustutööstus Altai Ruzovskis, kuhu 2005. aasta kevadel paigaldati lisaks uus "Lamber" tootmisliin.

Kõigist piimatoodetest on juustul Vene turul järgnevalt aastail oodata kiireimat kasvu. 2004. aastal tarbiti Venemaal 532 000 tonni juustu, 2005. aastal hinnanguliselt 614 000 tonni, millest 36% on import. Analüütikute hinnangul kasvab Vene juustuturg 2010. aastani keskmiselt 10% aastas.

2010. aastaks suureneb juustu siseturumüük Venemaal 938 000 tonnile. Tarbimine ühe elaniku kohta kasvab 3,8 kg-lt (2004.a) 6,7 kg-ni ehk 43 US\$-le 2010. aastal. Jogurti tarbimine suureneb samal perioodil 4,4% ehk 5 kg-le või 13 US\$-le, pakendatud piima tarbimine 4,6% ehk 34 liitrile (24 US\$-le) 2010. aastaks.

2004. aastal oli Venemaa juustuturu jaekäive 11,8 miljardit USA dollarit.

Tabel 11

Venemaa tähtsamad piimatöötlemise ettevõtted (tuh t)

Ettevõte	2000	2001	2002	2003	2004
Wimm Bill Dann*	605	813	908	966	1105
Unmilk**	110	374	489
Nutritek***	374	489
Danone	...	32	44	61	120
Ehrman	80	88	105
Campina	...	38	63	78	88
Teised	6415	6911	7702	8066	7965
Kokku	7020	7795	8907	9709	10010

Ettevõtete arv Venemaal: *12, **15, ***5.

Tabel 12

Venemaa piimatoodete turg (tuh t)

	2001	2004	2005	2006	2010
Või	377	436	435	434	425
Juust	395	532	614	690	938
Täispiimatooted:	6739	8723	9114	9489	10613
H-piim	...	698	732	774	903
pastor. piim	...	2929	3113	3291	3839
keefir		1350	1390	1428	1529
jogurt	245	543	570	597	704
traditsioonilised tooted (ka. hapukoor)	...	3212	3308	3399	3638
Piimapulber	284	319	319	319	319

Allikas: UFG, "Russian Food & Beverage Forum" Adam Schmith Conferences/London, November 2005.

Euroopa Liidu turg

Või ja lõssipulbri hinnad EL-s langevad jätkuvalt. Hollandis on või hinnad alates 2005. aasta 1. juulist, kui sekkumishindu alandati, langenud enam kui 200 eur/t. Või turuhind ei ole enam sekkumishinnast (2542 eur/t) kuigi kaugel ning võitootjatel on suurenenud huvi võid sekkumisladudesse müüa, kui see jälle 2006. aasta 1. märtsil avatakse.

Lõssipulbri hinnad on langenud alates augusti keskpaigast ning hinnalanguse jätkudes, jõuab see peagi sekkumishinna (1850 eur/t) tasemele. Lõssipulbri sekkumisest algab samuti 2006. aasta 1. märtsil.

Ebasoodsad on ka ekspordivõimalused, sest peale dollari järjekordset nõrgenemist on EL pakkujate konkurentsivõime maailmaturul nõrgenenud.

Või ja lõssipulbri varud. Või EL-i era- ja riiklike sekkumisostu varud on Euroopa Komisjoni andmetel oluliselt väiksemad kui aasta tagasi. Novembri lõpuks oli riiklikes sekkumisladudes ligikaudu 129,7 tuhat tonni võid, mis on 51 tuhat tonni vähem kui aasta varem. Samal ajal oli eraladudes 78,2 tuhat tonni, mis on siiski 5 tuhat tonni enam kui 2004. aasta novembri lõpus.

Riiklikes sekkumisladudes olevatest kokkuostetud varudest on kõvasti üle poole ladustatud Irimaal (71,7 tuh t). Suuremad varud on veel Hispaanias (37,4 tuh t), Portugalis (9 tuh t) ja Itaalias (6 tuh t). Saksamaal olid võivarud interventsiooniladudes vaid 12 tonni. Eraladudes olevast võist on suurimad kogused Hollandis (18,5 tuh t) ja Irimaal (19,6 tuh t). Saksamaal on eraladustatud 14,2 tuhat tonni, Belgias 11,9 tuhat tonni.

EL-i interventsiooniladudes on tänavu lõssipulbrit äärmiselt napilt. Novembri lõpuks oli ladudes veel ainult 7850 tonni lõssipulbrit. Möödunud aasta novembri lõpus ulatusid aga varud 89 tuhandele tonnile. Tänavustest varudest oli enamus Suurbritannias (6200 tonni) ja Irimaal (1200 tonni). Saksamaal olid interventsioonilaod tänavu tühjad, mullu oli ladudes 4720 tonni lõssipulbrit.

Hiljutises **WTO kokkuleppes** peetakse olulisemaks eksporditugede kaotamist 2013. aastal. Eksporditugede kaotamine 2013. aastal oli üks väheseid asju, mille puhul ministrid jäid viimasel WTO konverentsil endale kindlaks. Euroopa piimatööstustele ja –tootjatele toob eksporditugede kaotamine kaasa edasise turusurve tugevnemise ning ka surve piima hinnale. Kokkuleppes seatud tingimusi tuleb aktsepteerida.

Uue WTO kokkuleppe kohaselt võib EL tänu laienemisele eksporditugedega lõssipulbrit ekspordida senisest 15% rohkem. Seda niikaua, kui eksporditoed lubatud on. Ka mõningate teiste piimatoodete, mille hulgas on ka magusad piimapulbrid, lubatud eksporditugedega ekspordikoguseid suurendati, kuid juustu ja või koguseid suurendati vähe.

Euroopa Liitu imporditavate piimatoodete lubatud koguseid suurendati laienemise tõttu aga vähem kui eksporditoetusega ekspordikoguseid. Enim suurenes või lubatud impordikogus, mis kasvas 1360 tonni võrra 11 360 tonnini kõikide riikide jaoks ja 735 tonni võrra 77 403 tonnini Uus-Meremaalt pärit impordi jaoks. Lõplikke kokkuleppeid pole veel sõlmitud, aga tõenäoliselt sõlmitakse need peagi, sest need peaksid kehtima hakkama 2006. aasta 1. juulist.

Hollandi piimatootjad investeerisid 2005. aasta **piimakvooti** 937 miljonit eurot. See on rekordiline tase, mis on 12% suurem kui 2004. aastal. Kvoodikaubanduse käive kasvas kvoodi hinna rekordilise tõusu tulemusel, kaubeldav piimakogus jäi eelmise aasta tasemele. Kvoodi keskmine hind tõusis 1.77 eur/kg-lt 2004. aastal 2.06 eur/kg-ni 2005. aastal. Kokku vahetas Hollandis 2005. aasta jooksul omanikku 452 miljonit liitrit piima ning seda oli 3% vähem kui aasta tagasi.

Piimakvoodi hind tõusis 2005. aasta novembris ka Saksamaal ning kvoodibörsi käive oli novembris rekordiline. Keskmise kvoodihind tõusis novembris 1.72 kr/kg võrra 7.98 kr/kg-ni. Kvoodihinnad on Saksamaa erinevates piirkondades väga erinevad – idapoolsetes liidumaades tõusis kvoodi hind novembris 8.60 kr/kg-ni, kuid vanades jäi see pidama 4.85 kr/kg-l. Hinna tõusu põhjustas nõudluskoguse 3 korda suurem maht pakutavast kogusest. Kallimad piimakvoodid oli Oberpfalzis (11.11 kr/kg) ja Schleswig-Holsteinis (10.95 kr/kg), odavamad Thüringenis ja Brandenburgis (3.93 kr/kg). Uue omaniku leidis 148 647 tonni piima.

Kohalik taluliit ei ole sellise arenguga rahul, sest see viitab Saksamaa järjekordsele piimakvoodi ületamisele. Aprillis alanud uuel kvoodiaastal on kuni novembrini piima varutud aga 0,9% enam kui eelmise kvoodiaasta samal perioodil. Selline tendents näitab, et piimakvoot ületatakse ka 2005/2006 kvoodiaastal. Eelmise aasta kvoodiületuse eest tuli Saksamaal maksta 2,1 mlrd krooni trahvi.

Piimatoodete hulgihinnad on Saksamaal püsinud suhteliselt stabiilsed või kergel langustrendil. Kindlamat stabiilsuse tendentsi näitab juustu hind. Plokkvõi hind püsis aasta lõpul muutumatu, kuid 2006. aasta jaanuariks on läbirääkimistel saavutatud hinnad langenud. Toidukvaliteediga lõssipulbri hinnad püsivad stabiilsed, kuid loomasööda kvaliteediga lõssipullbri hinnad veidi langevad. Täispiimapulbri turg on rahulik ja seda nii sise- kui välisturul. Hinnad siiski veidi langevad.

Vadakupulbri hinnad loomasöödaks on lühiajaliselt tugevasti tõusnud. 2005. aasta detsembri lõpus oli vadakupulbri hinnatase 9.54 kr/kg ringis. Toidukvaliteediga pulbri hind on endiselt kõikuv. Lähiajal on oodata vadakupulbri ekspordinõudluse tugevnemisest.

Prantsusmaal eksporditi 2005. aasta 8 kuuga rohkem lõssipulbrit ja võiõli, aga vähem teisi piimatooteid kui aasta tagasi. Juustu eksport, mis on Prantsusmaa tähtsamaid ja väärtuslikemaid piimasektori eksporditartikleid, vähenes 1,4% ning ekspordimaht langes 364 448 tonni. Ka või ja täispiimapulbri eksport vähenes.

Impordis suurenes juustu ja vadakupulbri import, teiste piimatoodete import vähenes.

Piimatoodete väliskaubanduses ületab võiimport ekspordi üle kahe korra. Teiste piimatoodete kaubavahetuse saldo Prantsusmaal on positiivne.

Prantsusmaa piimatoodete väliskaubandus 2005. aasta jaanuar-august (tonni)

	Eksport	+, - %	Import	+, - %	+, - saldo
Või	29704	-4,7	79929	-7,6	-50225
Võiõli	22849	+16,4	8708	-9,1	+14141
Juust	364448	-1,4	145177	+4,7	+219271
Lõssipulber	51712	+17,5	31327	-19,4	+20385
Täispiimapulber	93747	-7,2	6720	-25,2	+87027
Vadakupulber	220469	-6,6	42377	+33,7	+178092

Taani analüütikud prognoosivad 2006. aastaks oma piimatootjatele head majandusaastat. Prognoosid näitavad, et talud, kus on 200-300 lehma peksid 2004. aastal saadud 294 000 Eesti kroonise kasumi asemel 2006. aastal teenima 630 000 krooni. Prognoosis on arvestatud sellega, et Arla Foods on lubanud 2006. aastal piima kokkuostuhindu mitte alandada ning et EL maksab piimale lisatoetusi 18.27 senti kilo eest. Samuti arvatakse, et uued reeglid piimakvoodi börsil muudavad piimasektori paindlikumaks ja sellega kaasneb ka positiivne mõju majandustulemustele. Loomulikult ei lähe kõigil Taani piimatootjatel alanud aastal nii hästi, osad saavad karmides konkurentsitingimustes paremini hakkama kui teised.

Taani Piimaliit peab WTO kokkulepet eksporditugede kaotamise kohta 2013. aastal mõõdukaks ja targaks, kuid liigset entusiasmi see neis ei tekita. Taani Piimaliidu arvates annab see ekspordile suunatud Taani piimatööstustele piisavalt aega oma tegevusi ümber korraldada. Samas tunnistatakse, et see kokkulepe toob Taani piimasektorile kaasa mitmeid probleeme edasise turu- ja hinnasurve tugevnemise kaudu. Taani piimatööstused on juba mitmeid aastaid teinud tööd selles suunas, et saada tulevikus ilma eksporditugedeta hakkama ning pikemas perspektiivis peetakse maailma kaubanduse liberaliseerimist ka nende huviks.

Jaekettide oma kaubamärgi ehk *private label* all müük on üha kasvav trend. Viimase paari aasta jooksul on **Taanis** jaeketi kaubamärki kandva joogipiima turuosa suurenenud, see on tõusnud 7,5%-lt 2003/2004. aastal 11,5%-ni 2004/2005. aastal. Samas on joogipiima kogumüük veidi vähenenud, jaeketi kaubamärki kandva piima müügi kogused aga suurenevad.

Kettide kaubamärkidega piimatoodetest on Taanis suurema turuosaga kakaopiimad, lõikejuustud ja toiduvalmistamisjuustud, kuid nende turuosad on mõnevõrra langenud ja on nüüd ligikaudu 30%.

Suurte kettide oma kaubamärkide buumi töid kaasa Lidli kauplused, kus vähemalt 80% piimatoodetest kannavad Lidli enda kaubamärki.

Rootsis läbi viidud 509 piimatootja küsitlus näitas, et 86% piimatootjatest soovivad piimatootmisega tegeleda ka 5 aasta pärast. 15% piimatootjatest kavatses oma tegevust laiendada. 62% vastanute arvates on olulisimaks tulususe hoidmise teguriks oma praeguse tegevuse efektiivsuse suurendamine. Kui seni on igal aastal tootmise lõpetanud 6-7% Rootsi piima-

tootjatest, siis tulevikus näeb seda reaalsena enam kui iga kümnes piimatootja. Sellele on kaasa aidanud ka EL otsese piimatoetuse lahtisidumine ühtseks pindalatoetuseks.

Veel selgus küsitlusest, et 74% vastanute arvates on piima kokkuostuhind kõige olulisem piimatootemise tulususe tegur. 18% vastanutest näevad, et tulusust saab parandada tegevuse laiendamise ja inimeste juurdepalkamisega. Seda väidavad pigem kõrgharidusega suurtootjad. Kaheks teguriks, mida tootjad ise saavad mõjutada, peetakse oma loomade eest hoolitsemise võimet ja kulude üle kontrolli omamist.

Arla Foods'i majandustulemused olid 2004/2005. majandusaastal paremad, kui prognoositi. Aastakasum oli 1,68 mlrd Eesti krooni, mis on ligi 10% suurem prognoositust. Eelkõige läks teine aasta pool oodatust paremini. Eriti edukad olid spetsiaaljuustude ja piimapulbri eksport EL-i liikmesriikidesse ja kolmandatesse riikidesse. Majandustulemust mõjutas positiivselt ka struktuurimuutuste programm, mis hakkab end väiksemate kulude tõttu ära tasuma.

2004/2005. aasta kasum oli küll üle 400 miljoni Eesti krooni väiksem kui eelmisel majandusaastal, kuid see tulenes põhiliselt EL põllumajanduspoliitika reformist ning valuutakursside langusest.

Arla Foods'i aastakäive vähenes 1,9 mlrd Eesti krooni võrra 99,3 mlrd kroonilt 2003/04. majandusaastal 97,4 mlrd Eesti kroonini 2004/2005. majandusaastal. Käibelangus tulenes eelkõige kahest tegurist: 1) müüdi mitmeid nõ põhitegevusega tegelevaid tootmisüksusi (nt piimal baseeruvaid lisaaineid tootev tütaretevõtte Cremo ja automaatide jaoks kakaojooke tootev AM Foods); 2) põllumajandusreformi tõttu tekkinud hinnasurve.

Käesoleval aastal heade majandustulemuste hoidmiseks tegeletakse aktiivselt tootearenduse ning kaubamärkide tugevdamisega. Samal ajal püütakse ka edaspidi vähendada kulusid ja suurendada efektiivsust.

Tänu headele majandustulemustele makstakse piimatootjatele piima hinnale lisaks aasta boonust, mis lõppenud majandusaastal oli 7.24 Rootsi ööri ehk 12.09 Eesti senti iga kokkuostetud piimaliitri eest. Kokku said Arla Foodsile piima müünud Rootsi piimatootjad aasta lõpus lisamakseid 17.43 Eesti senti eest, mille hulgas oli ka kompensatsioon GMO-puhtuse eest ja valuutakorrektsioonid.

Arla Foods'i piimahinna kujunemine ühistu liikmele (EEK/kg piima kohta):

Arlale müüdud piim rasvasusega 4,2% ja valgusisaldusega 3,4%	2004/2005
Makstud piima eest ¹	4.37
Aasta lisamakse	0.12
Valuuta korrigeerimine	0.04
GMO-vaba sööda kasutamine	0.01 ²
Piima hind ühistu liikmele	4.54

¹ Kaalutud keskmine piima hind ühistu liikmele, sh hinnalisad mahepiima ja kvaliteedi eest

² GMO-vaba sööda kasutamise eest mahepiima müügil hinnalisa ei maksta. 0.01 kr/kg on kogu arvestatud piimakoguse peale, sh mahepiim.

Sügisel turule tulnud Arla Foodsi Klöveri nimeline odav piim on saavutanud Rootsis juba 4-5%-lise turuosa. Samal ajal tõi ICA kaubanduskett turule ka Euroshopperi nimelise odava piima, kuid selle turuosa on Arla uuest piimast märksa väiksem. Tootja prognooside järgi peaks Klöveri piim saavutama Rootsis 10-15%-lise turuosa. Praegu müüakse Klöveri piima vaid 1,5% ja 3,5%-lise rasvasisaldusega, peagi loodetakse turule tuua ka teiste rasvasisaldustega Klöveri piimasid.

Klöveri piim toodi turule vastukaaluks ICA-s müüdavale Tšehhist pärit odavale piimale ning ka selleks, et piima tarbimist suurendada. Tõsisemaid järeldusi odavpiimade turuedukuse kohta saab teha alles mõne kuu pärast, sest need on Rootsi turul olnud alles liiga lühikest aega.

Poola ekspordis 2005. aasta 9 kuuga piimatooteid kokku 481 000 tonni 650 mln euro väärtuses, see on enam kui 2004. aastal kokku. Ekspordikäibe kasv eelmise aasta sama perioodiga võrreldes oli 68%. Impordikäive oli samal perioodil 72 mln eurot ja piimatoodete import kogumahus 41 000 tonni (+65% eelmise aasta 9 kuu suhtes). Piimatoodete väliskaubanduse saldo oli Poolas 578 mln euroga positiivne (377 mln eurot – 2004.a).

Piimatoodete ekspordi osakaal Poola põllumajandussaaduste ekspordis moodustas 13% eelmise aasta 11,4% asemel ja import põllumajandussaaduste koguimportis 1,9% (1,4%).

Tähtsamad eksporditooted olid pulber ning juust-kohupiim. Lössipulbrit eksporditi 115000 tonni (rahalise käibe kasv 2004. aasta sama perioodi suhtes +33%), juustu-kohupiima 76000 tonni (+43%). Eksporditi veel võid 30 000 tonni (+29%) ja jogurtit, mille kogus kahekordistus.

77% ekspordist läks EL-i liikmesriikidesse. Sealjuures enim Saksamaale (24%), järgnes Holland (10%), Itaalia (9%) ja Tšehhi (7%). Alžeeria oli Poolale tähtsaimaks pulbri sihtturuks, kuhu läks 5% piimatoodete ekspordikäibest.

Peaaegu pool impordikäibest moodustas juustu impordikäive (33,8 mln eurot). Seda on peaaegu 2 korda rohkem eelnenud aasta sama perioodiga võrreldes. Teisel kohal on pulbrid 12,7 mln eurose käibega, kasv 86%. Vadaku import langes -14% 7,3 mln eurole, võimport 6,9 mln euro väärtuses oli aga kolm korda suurem aastatagusest.

92% piimatoodete impordist tuli EL-i liikmesriikidest, kust impordikäive kasvas 80%. Peamiseks impordiriigiks oli Saksamaa, kelle osakaal ulatus 35%-ni piimatoodete impordikäibes ja kust import kahekordistus võrreldes 2004. aasta sama perioodiga.

Poola on sisenemas maailma suurim jaekaubanduskontsern Wal-Mart. 95% tootesortimendist plaanitakse müüa jaeketi kaubamärgi all. Poolas müüakse praegu *discounter*-kauplustes 10% igapäevastest tarbekaupadest ning tendents on tõusev. Saksamaal moodustab *discounteritest* müük 40% igapäevaste tarbekaupade jaemüügist.

Kokkuvõte

2005. aasta üheksa kuuga on **piima tootmine** 2,7% suurem kui aasta tagasi ning piimatööstuste poolt varutava toorpiima **kokkuostukogused** suurenesid 6,8%, moodustades 86% piima kogutoodangust. Perioodiks 1.04.2005 – 31.03.2006 EL poolt määratud piima tootmis-kvootidest täideti kuue kuuga 48,8%, sh 54,2% tarnekvoodist ja 6% otseturustuskvoodist. Lehmade arv oli septembri lõpus 500 looma võrra väiksem kui aasta tagasi, kuid piima väljalüps lehma kohta on jätkuvalt suurenenud (2,9% 2004.a suhtes).

Väliskaubavahetuses suurenes ekspordikäive võrreldes 2004. aasta 9 kuuga 4,6%, kuid impordikäive vähenes 1/3 võrra ning positiivne kaubavahetussaldo suurenes selle tulemusel 24,1%. Enamike piimatoodete ekspordi- ja impordihindade tõus on pidurdunud ning paljude toodete hinnad isegi langesid. Ekspordikäibe kasv saavutati põhiliselt juustu ja vadakupulbri ekspordimahtude suurenemise tulemusel. Ekspordikäibest 79% moodustas eksport EL vanadesse ja 11% uutesse liikmesriikidesse ning 10% väljapoole EL riike. Impordikäibest moodustas 61% juustuimport ja 62% impordikäibest tuli EL uutest liikmesriikidest.

Piima **kokkuostuhind** on senisest kõrgeimast tasemest 2005. aasta I kvartalis (4.05 kr/kg) langenud aeglases tempos III kvartaliks 3.93 kr/kg-ni. Tööstustest **väljamüügihinnad** olid 2005. aasta III kvartalis madalamad mullusest piimapulbril ja plokkvõil, kõrgemad juustul, lõssipulbril ja siseturule müüdavatel toodetel. Piimatoodete **jaehinnad** 2005. aastal enamuste toodete osas stabiliseerusid. Jätkus nende toodete hinnatõus, millele on Eesti piimatööstustel head ekspordivõimalused ja mille tööstustest väljamüügihinnad samuti tõusid.

2005. aasta III kvartalis jätkus **EL-s** aasta esimeses pooles alanud langustrend. USA-s osade maailmaturutoodete hinnad III kvartalis tõusid, osal langesid. Maailmas on stabiilsemana püsinud juustuturg.